

Interview met Ben Moonen

Op vrijdag 3 februari hebben wij Ben Moonen geïnterviewd. Hij is universitair hoofddocent wiskunde aan de UvA en verbonden aan het KdV-Instituut. Wij waren hierbij benieuwd hoe het professionele leven van een wiskundige eruit ziet. Hetgeen nu volgt is een verslag van dit interview.

Hoe ziet een typische werkdag voor u eruit?

Om te beginnen bestaat er eigenlijk niet zoiets als de typische werkdag. Er is bijvoorbeeld een groot verschil tussen dagen in een periode waarin veel onderwijs gegeven wordt en zeg een dag in augustus, in de zomervakantie. In de perioden met onderwijs moet er vaak veel administratief en organisatorisch werk verricht worden, terwijl er in de zomervakantie meer ruimte is voor het eigen onderzoek. Verder moet je regelmatig veel tijd besteden aan het onderhouden van correspondentie over onderzoek, organisatie, onderwijs en, zoals in mijn geval, inzendingen voor het tijdschrift waar ik hoofdredacteur van ben. Zo houd je op een dag nog maar kleine restjes tijd over voor je onderzoek en dat is lastig. Onderzoek gaat namelijk het beste als je er wat langer achtereen mee bezig bent, zodat je er echt in komt te zitten. Daarom is het beter om soms een hele dag ‘puin te ruimen’ en op die manier hier en daar een dag of een week vrij te maken voor eigen onderzoek.

Bent u klaar met uw werk als u thuiskomt?

Nee. In theorie zou dit wel zo kunnen zijn; als je altijd van negen tot vijf continu aan het werk bent, zou dat genoeg kunnen zijn. Maar de meeste mensen kunnen dit helemaal niet zo, of vinden dat niet prettig. Soms is het ook heel productief om op zondagochtend een paar uur te werken. Gelukkig word je zeer vrij gelaten in het kiezen van je werktijden. Die flexibiliteit hangt trouwens wel sterk af van de thuissituatie. Zo werkte ik in mijn studietijd veel 's avonds laat en 's nachts, maar nu vanwege mijn gezin niet meer.

Hoe zit het eigenlijk met inspiratie? Hoe sterk ben je daarvan afhankelijk?

Dat hangt ervan af waar je mee bezig bent. Soms denk je in heel algemene termen na over je onderzoek: “Waarom ben ik eigenlijk hier mee bezig?” en “Stel ik mezelf wel de goede vragen?”. Dit kun je in principe op elk moment doen. Als je echter de harde technische details door wilt ploegen, moet je er echt goed inzitten. Hierom is het dus ook belangrijk om af en toe voor langere tijd ongestoord bezig te zijn.

Hoe kom je aan een onderzoeksonderwerp?

Veelal ga je door op een vraag waar je al langer mee zat. Soms hoor je op een conferentie iemand vertellen over een voor jou onbekend onderwerp en heb je het idee dat je er nieuw licht op kunt werpen, door het op een andere manier te bekijken. Het stimuleert ook als anderen vermoedens hebben geformuleerd; het heeft iets aantrekkelijks een vermoeden te kunnen bewijzen, dat klinkt ook beter dan ‘slechts’ met een generalisatie van je eerdere resultaten te komen. Als opmerking valt nog te noemen dat je maar zelden de kans krijgt aan een heel ander vakgebied binnen de wiskunde te beginnen. Hoewel men dat soms best zou willen, kost het gewoonweg te veel tijd je in iets totaal nieuws te verdiepen.

Als je dan het idee hebt dat je ergens iets aan kunt toevoegen (bijvoorbeeld door er op een andere manier naar te kijken), overleg je dan gelijk met de experts op dat gebied of ga je eerst zelf een beetje prutsen?

Je begint altijd eerst zelf wat dingen uit te proberen. Soms zie je dan al vrij snel dat je beginnersfouten hebt gemaakt of dat jouw ‘nieuwe’ manier van denken al eens eerder geprobeerd was; je bent dan blij dat je jezelf niet zo snel hebt blootgegeven. Verder komt het ook beter over op anderen als duidelijk is dat je eerst je huiswerk hebt gedaan. Zo zorg je er ook voor dat je serieus genomen blijft worden. Pas als je ziet dat je echt wat in handen hebt ga je naar de experts om de technische moeilijkheden op te lossen. Natuurlijk geldt ook dat je eerder met je ideeën naar een vertrouwde collega toe stapt; domme vragen zijn dan ook minder erg.

Kun je van tevoren inschatten hoe lang je met een probleem bezig

zult zijn?

Dat is in het algemeen heel lastig. Je weet van tevoren niet of je misschien in een stroomversnelling zult geraken of juist zult vastlopen. Wel is het duidelijk of je aan een groot, zwaar probleem begint of aan iets waar je met wat werk wel uitkomt. Dat zie je overigens ook terug in hoe je het werk van anderen apprecieert; soms komt er iets langs dat je herkent als zo'n groot en zwaar probleem en dat verhoogt dan je respect voor dat werk.

Hoe zit het met werken in groepsverband?

Er wordt in ieder geval niet veel in grote groepen samengewerkt. Wel in groepjes van twee of drie, soms vier. Zelf werk ik vaak met een ander samen en dat is prettig in een steeds technischer wordende wiskunde. Je combineert zo kennis die voor een groot deel overlapt, maar toch net een andere inkijk of specialiteit heeft. Misschien is het belangrijkste aspect van de eigen inbreng nog wel het feit dat je verschillende (tegen)voorbeelden bent tegengekomen in je eerdere loopbaan. Zo komt het voor dat je wil bewijzen dat een bepaalde eigenschap heel algemeen geldig is; zo'n tegenvoorbeeld kan je dan soms direct vertellen dat je je vermoeden te algemeen geformuleerd hebt. Je collega, die wegens zijn andere voorgeschiedenis dit voorbeeld misschien helemaal niet kent, had hier veel langer op kunnen blijven steken. Bij samenwerking vind ik het overigens wel belangrijk uiteindelijk alles te begrijpen, want ik wil niet mijn naam zetten onder een artikel dat voor mij nog allerlei onbegrepen details bevat.

Wat bepaalt waar je komt te werken (in welk land, welke stad, aan welk instituut)?

Dat wordt grotendeels bepaald door omstandigheden die niet direct met je onderzoeksonderwerp te maken hebben. Het is gangbaar om na je afstuderen een poos in het buitenland te werken. Veel mensen blijven daar dan, bij voorbeeld omdat ze daar een partner krijgen. In de jaren negentig was dit effect des te sterker, doordat er toen in Nederland relatief weinig posities beschikbaar waren. De 'conjunctuur' en vraag-en-aanbodwerking hebben aldus een behoorlijke invloed, naast de persoonlijke situatie.

Maakt het met de moderne communicatietechnologie voor het werk

nog wel uit waar je zit?

Niet veel. In het algemeen kun je vanuit elke standplaats met elk onderwerp bezig zijn. Als je in je directe omgeving geen collega's hebt met wie je kunt overleggen, doe je veel per e-mail en bezoek je wellicht vaker conferenties in het buitenland. Aan de andere kant is het wel vaak zo dat je directe omgeving veel invloed heeft op je onderwerpen en interesses. Soms wordt wel eens over een specifiek onderwerp gezegd: "Dat kun je alleen in Parijs/Harvard doen." Dat zijn dan gebieden waarin de ontwikkelingen elkaar zo snel opvolgen, dat je bijna wel in het betreffende epicentrum moet zitten om een kans te maken ze bij te benen.

Wil je dit beroep de rest van je leven blijven uitoefenen?

Volmondig ja!

Arie Peterson en Loek Spitz

ariiep@xs4all.nl en lspitz@science.uva.nl